

ชื่องานวิจัย	การขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เพื่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมไทย
ผู้วิจัย	พระมหาบุญเลิศ ช้วยธานี และคณะ
ทุนวิจัย	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
วันสำเร็จ	มกราคม ๒๕๖๐

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “การขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เพื่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมไทย” มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยการถอดบทเรียนหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบจังหวัดลำพูนและจังหวัดลพบุรี การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นการศึกษาการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยการถอดบทเรียนหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบจังหวัดลำพูนและจังหวัดลพบุรี ในประเด็นที่เกี่ยวกับ จุดเริ่มต้นของความเป็นหมู่บ้านรักษาศีล ๕ การขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล ๕ กลไกในการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และอัตลักษณ์ความเป็นหมู่บ้านรักษาศีล ๕ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงประยุกต์ (Applied Research) เป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและการจัดกระบวนการวิจัย ด้วยการถอดบทเรียนและการบูรณาการข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) การจัดสัมมนาผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) กับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และจัดประชุมผู้เชี่ยวชาญ (Expertise Meeting) เพื่อให้ข้อเสนอแนะการพัฒนาการขับเคลื่อนโครงการเพื่อการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติบนพื้นฐานของศีล ๕ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ พระสังฆาธิการ พระสงฆ์ ข้าราชการ และประชาชน จำนวน ๕๙ รูป/คน โดยพบผลการวิจัยดังนี้

๑. รูปแบบการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของชุมชนห้วยต้ม จังหวัดลำพูน ใช้กลไกการขับเคลื่อนที่มีฐานมาจากคำสอนของครูบาวงศ์ ผสานเข้ากับหลักศีล ๕ เน้นให้ปฏิบัติตามหลักทาน ศีล ภาวนา แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของกุศลกรรมที่เหนือกว่าการพึ่งพาอาศัยความเชื่อเรื่องผีแบบดั้งเดิม สอนด้วยวิธีการเทศน์แบบประกอบอุปัชฌาย์พร้อมนิทานสอนใจให้เกิดความศรัทธาเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา จนเกิดการลด ละ เลิกอบายมุข นำพาผู้คนปฏิบัติเหนือระดับการสมาทานศีล ๕ ตามปกติไปสู่ระดับตัตตวงจรแห่งการละเมิดศีล ๕ อย่างเด็ดขาด กลไกการทำหน้าที่ถ่ายทอดที่สำคัญคือ พระสงฆ์กับตะกั๊ว (ผู้นำทางจิตวิญญาณ) โดยกำหนดให้ทำหน้าที่ในการกำกับ การดำเนินชีวิตของชาวบ้านให้ปฏิบัติอยู่ในศีล ในขณะที่เดียวกันได้แปลงคำสอนของครูบาวงศ์และศีล ๕ เป็นข้อกำหนดชุมชนไปสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วย ๑. ห้ามเลี้ยงสัตว์ ห้ามฆ่าสัตว์ ห้ามนำเนื้อสัตว์มาจำหน่าย จ่ายแจกในหมู่บ้าน วัด และสถานที่ต่างๆ ๒. ห้ามจำหน่าย จ่ายแจก เครื่องดื่มที่มี

แอลกอฮอล์ และของมีนเมาทุกชนิด ๓. ห้ามจัดเลี้ยงเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ และของมีนเมาทุกชนิด ในงานเทศกาลและงานบุญต่างๆ ๔. ต้องรักษาความสงบ ไม่รบกวนเพื่อนบ้าน ไม่ลักขโมย ไม่ทะเลาะวิวาท ๕. ต้องรักและซื่อสัตย์ ต่อคนในครอบครัว ๖. ผู้ที่อยู่ในชุมชนห้วยต้ม ควรเข้าวัด รักษาศีล ภาวนา บำเพ็ญสาธารณประโยชน์สม่ำเสมอ และไม่เป็นปฏิกษต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ในกระบวนการขับเคลื่อนใช้พลังศรัทธาเป็นกลไกหลัก และทำงานแบบแนวราบในชุมชนเพื่อขยายผลการรักษาศีล ๕ ให้เข้มแข็ง โดยเครือข่ายที่เป็นหัวใจหลักในการขับเคลื่อน คือ บวร(บ้าน + วัด + โรงเรียน)

๒. รูปแบบการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของชุมชนทุ่งท่าช้าง จังหวัดลพบุรี มีกลไกที่เริ่มจากนโยบายจากมหาเถรสมาคม จากนั้นแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนภายในชุมชนประกอบด้วยพระสงฆ์ นายกองค้กรบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำภูมิปัญญาชาวบ้านร่วมกันกำหนดแผนการขับเคลื่อนระยะที่ ๒ ได้ผสานความร่วมมือจากทุกกลุ่มองค์กรในชุมชน ทั้งภาครัฐและเอกชน เข้าร่วมเป็นเครือข่ายในการขับเคลื่อนผ่านกระบวนการทำบันทึกข้อตกลง หรือ MOU ประมวลเอากิจกรรมต่างๆ ที่มีอยู่ภายในชุมชนซึ่งเป็นกิจกรรมที่เน้นการสร้าง ความเข้มแข็งให้กับชุมชน กิจกรรมเน้นการเสริมสร้างอาชีพ เข้ามาเป็นส่วนประกอบในการขับเคลื่อนโครงการ จนได้ยุทธศาสตร์และกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักศีล ๕ มี ๓ ประการได้แก่ ๑) ยุทธศาสตร์ การส่งเสริมการพัฒนาชีวิตตามหลักศีล ๕ ๒) ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามวิถีชาวพุทธ และ ๓) ยุทธศาสตร์การส่งเสริมงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล(อ.บ.ต.) จากผลการขับเคลื่อน พบว่า ประชาชนเปลี่ยนจากอาชีพผลิตอาวูธสำหรับฆ่านากเป็นของที่ระลึก อัตราการตั้งครรรค์ก่อนวัยอันควรลดลงเป็นศูนย์ ประชาชนเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตไปทำเศรษฐกิจพอเพียง มีหนี้สินลดลง มีรายได้เสริมในครอบครัวส่งผลให้ครอบครัวเข้มแข็ง ประชาชนลด ละ และเลิกอบายมุข ผู้ผลิตสุรางดการผลิตและจำหน่ายในวันโกนกับวันพระ สำหรับกลไกในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของชุมชนทุ่งท่าช้าง จังหวัดลพบุรี มีลักษณะที่เป็นทางการและมีความสัมพันธ์กันในเชิงอำนาจกับองค์กรภาครัฐ การขับเคลื่อนเป็นการแสดงบทบาทตามบริบทของแต่ละภาคส่วนที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ผ่านระบบกฎเกณฑ์ที่เป็นทางการ ซึ่งกำหนดโดยมหาเถรสมาคมและภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

๓. บทเรียนเพื่อการขยายผลในการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล ประกอบด้วย การขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จะต้องมีการผนึกกำลังอย่างเหนียวแน่นของเครือข่ายทำให้เกิดการขับเคลื่อนงานอย่างเข้มแข็ง และเกิดผลในการเปลี่ยนแปลงชุมชนอย่างชัดเจน อีกทั้งต้องทำงานภายใต้เครือข่ายในรูปแบบของการจัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน(MOU) ใช้เครือข่ายเป็นฐานนำคนเข้าสู่สัมมาชีพ จะต้องมีการคณะกรรมการจากภาคส่วนต่างๆ เป็นแกนนำในการขับเคลื่อน มีเวทีให้แสดงความคิดเห็น และการยอมรับความเห็นร่วมกัน ผู้นำชุมชนทุกกลุ่ม ทุกประเภทองค์กร ทุกระดับต้องมีจิตอาสาและเป็นแบบอย่างในการเข้าร่วมโครงการ ชุมชนจะต้องมีการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม

เพื่อสร้างข้อกำหนดของชุมชนมาใช้ในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในการขับเคลื่อน จะต้องบูรณาการทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม ทุนทางศรัทธา ทุนทางเศรษฐกิจที่มีอยู่ในชุมชนเป็น ทุนเพื่อการขับเคลื่อนโครงการ จะต้องมีการจัดกิจกรรม การทำงานโดยต้องมองปัญหาของชุมชนเป็น ตัวตั้ง และต้องไม่กระทบต่อวิถีชีวิตที่เป็นอยู่ ทำอย่างสร้างสรรค์โดยเปลี่ยนแปลงในแบบที่เขาไม่รู้สึกร ได้รับความกระทบ การขับเคลื่อนในแนวระนาบและสร้างกลไกในการขับเคลื่อนจากอุดมการณ์ศรัทธา ทั้งนี้ในชุมชนต้องมีระบบความเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์และผู้นำทางจิตวิญญาณในชุมชน การทำงานต้องม ีการจัดทำคู่มือที่ประกอบด้วยยุทธศาสตร์การขับเคลื่อน กิจกรรมและตัวชี้วัดในการขับเคลื่อนที่ชัดเจน จะต้องมีช่องทางสื่อสารเพื่อความเข้าใจในแนวทางการขับเคลื่อน และใช้รูปแบบ “แสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่าง” เพื่อการยอมรับในการเข้าร่วมโครงการของประชาชน และต้องทำจากใกล้ตัวในบริบท พื้นฐาน แล้วขยายไปสู่ไกลตัวหรือส่วนรวมในบริบทที่ซับซ้อนมากขึ้น อีกทั้งต้องมีความหลากหลายใน การขับเคลื่อน ไม่ตีกรอบด้วยตัวชี้วัดจากองค์กรใดองค์กรหนึ่ง แต่ให้สอดคล้องกับธรรมชาติของพื้นที่ ผสานคติความเชื่อ นิทาน เรื่องเล่า บทเพลงต่างๆ เข้าเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน

คำสำคัญ : การขับเคลื่อน, โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕, วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน, การอยู่ร่วมกัน
อย่างสันติสุข, ศีล ๕ กับสันติสุข

Abstract

This applied research project aimed to study the application of the Buddhist Five Precepts as implemented by two communities in Lamphoon and Lopburi to promote peaceful cooperation. The researcher gathered and analyzed information from 59 subjects: Buddhist ecclesiastical monks, Buddhist monks, civil servants and the general public. The research tools comprise documentation, in-depth interviews, focus group discussions, seminars with stakeholders and meetings with experts in order to obtain details on the precepts-driven projects.

The research found three main findings. First, the Huai Tom Community in Lamphoon was motivated by both the Five Buddhist Precepts and the teachings of Krubaa Wong, a local monk. The integration of the Buddhist principles and traditional beliefs led to guidelines agreed upon by the local people. The project's success was achieved in part by the faith of the local people in family households, temples, and schools. Second, the Taachang Community in Lopburi was initially driven by a policy from the Sangha (Buddhist) Supreme Council of Thailand, later joined by all stakeholders. The community instituted several activities to support professions and career development in accordance with the Five Precepts. As a result of the collaboration of all sectors including local people, private and government sectors, members of the local community became more financially self-reliant and more dedicated to Buddhist principles in their lives. Lastly, expansion and sustainability of the communities employing Buddhist precepts was able to develop through cooperation between networks of local people. The main tool used to achieve this was a consensus exemplified in a memorandum of understanding (MOU). Six